

**UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARDA
BADIY TAFAKKUR VA TASVIRIY SAVODXONLIKNI
SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI**

G'aybullayeva Mehribon G'olibovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo‘nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

ANOTATSIYA: Maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarda badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni shakllantirish pedagogik asoslari o‘rganilgan. Tasviriy savodxonlik o‘quvchining badiiy tafakkurini rivojlantiradi, estetik didini shakllantiradi va ijodiy qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini oshiradi. Maqolada Shovdirov S. A. va boshqa olimlarning ilmiy ishlari asosida badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni rivojlantirishning samarali metod va usullari tahlil qilingan. Shu bilan birga, interfaol pedagogik yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning pedagogik samaradorligi ko‘rsatib berilgan.

KALIT SO‘ZLAR: Badiiy tafakkur, tasviriy savodxonlik, tasviriy san’at, ijodiy ko‘nikmalar, estetik did, pedagogik metodika, umumiy o‘rta ta’lim.

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarda badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni shakllantirish ta’limning eng muhim vazifalaridan biridir. Tasviriy savodxonlik o‘quvchiga badiiy qarorlar qabul qilish, rang va shaklni uyg‘unlashtirish, kompozitsion muvozanatni tushunish va badiiy obraz yaratish imkonini beradi.

Shovdirov S. A. (2017–2025) tadqiqotlariga ko‘ra, badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni rivojlantirish o‘quvchining estetik idrokini oshiradi, ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini mustahkamlaydi va tasviriy san’at bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shu bois, darslarni nafaqat texnik mashg‘ulot sifatida, balki o‘quvchining badiiy tafakkurini rivojlantiruvchi jarayon sifatida tashkil etish zarur.

O‘quvchilarda badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni shakllantirish umumiy o‘rta ta’lim maktablarida tasviriy san’at ta’limining asosiy vazifalaridan biridir. Badiiy tafakkur o‘quvchining vizual tafakkurini rivojlantiradi, rang va shaklni anglash, kompozitsion yechimlarni yaratish va badiiy obrazni ifodalash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Dars jarayonida o‘quvchi turli tasviriy materiallar va texnikalardan foydalanib, rang va shakl orqali badiiy qarorlar qabul qilishni o‘rganadi, bu esa uning estetik didini rivojlantiradi.

Shovdirov S. A. (2017–2025) tadqiqotlariga ko‘ra, tasviriy savodxonlik va badiiy tafakkur o‘quvchining ijodiy faoliyatini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.



Rangning iliq va sovuq ohanglarini, chiziq va shaklning turli xususiyatlarini idrok etish orqali o'quvchi badiiy qarorlar qabul qilishni, tasviriy elementlarni uyg'unlashtirishni va kompozitsion muvozanatni yaratishni o'rganadi. Shu bilan birga, o'quvchi badiiy obraz yaratish jarayonida mustaqil fikrlashni, eksperiment qilishni va ijodiy qarorlar qabul qilishni o'rganadi.

Pedagogik yondashuvlar badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Darslar nafaqat texnik mashg'ulot sifatida, balki o'quvchining estetik tafakkurini rivojlantiruvchi jarayon sifatida tashkil etilishi lozim. O'qituvchi o'quvchiga individual yondashuvni qo'llab-quvvatlash, ijodiy erkinlik berish va refleksiya jarayonlarini olib borish imkoniyatini taqdim qilishi muhimdir. Shu orqali o'quvchi o'z ishini tahlil qiladi, boshqalarning ishlarini baholaydi va o'z badiiy qarorlarini mustahkamlaydi.

O'quvchilarni tasviriy savodxonlikka o'rgatishda rang va chiziqning o'rnini katta. Rangning turli ohanglarini uyg'unlashtirish, kontrast va tonal uyg'unlikni idrok etish, chiziqning qalinligi, yo'nalishi va shakli orqali badiiy obrazni ifodalash o'quvchining vizual tafakkurini rivojlantiradi. Shu bilan birga, kompozitsion yechimlarni mustaqil ishlab chiqish o'quvchida ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini mustahkamlaydi va san'at asarini yakuniy shaklga keltirish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy texnologiyalarni darslarda qo'llash badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni rivojlantirishning samarali usuli hisoblanadi. Interaktiv doskalar, raqamli ilovalar, virtual rang palitralari va multimedia vositalari o'quvchilarga turli eksperimentlar qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, loyiha asosida ishlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va "teskari sinf" texnologiyasi o'quvchida mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy yechim topish va badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'quvchilarda badiiy tafakkurni rivojlantirish jarayoni o'quvchining estetik idrokini oshiradi, tasviriy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi va san'at asarini yaratish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'quvchining badiiy qarorlar qabul qilish qobiliyati kengayadi, rang va shakl uyg'unligini anglash, kompozitsion muvozanatni yaratish va badiiy obrazni ifodalash ko'nikmalari mustahkamlanadi. Bu jarayon o'quvchining ijodiy qobiliyatini kengaytiradi va tasviriy san'at bo'yicha amaliy ko'nikmalarini mukammal darajada shakllantiradi.

Shuningdek, pedagogik yondashuvlar orqali o'quvchida badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni rivojlantirish jarayoni yanada samarali bo'ladi. O'qituvchi darsni interfaol metodlar, loyiha ishlari, muammoli vaziyatlarni hal qilish va refleksiya jarayonlari bilan boyitishi lozim. Shu orqali o'quvchi mustaqil fikrlashni o'rganadi, ijodiy qarorlar qabul qiladi va san'at asarini yaratish jarayonida o'ziga xos uslubini shakllantiradi.



Natijada, umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarda badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni shakllantirish o'quvchining estetik idrokini rivojlantiradi, rang va shaklni uyg'unlashtirish ko'nikmalarini mustahkamlaydi va ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlar va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni rivojlantirish jarayonini yanada samarali qiladi va o'quvchining tasviriy san'atdagi savodxonligini mustahkamlaydi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarda badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni shakllantirish o'quvchining estetik idrokini rivojlantiradi, ijodiy qarorlar qabul qilish va san'at asarini yaratish ko'nikmalarini oshiradi. Darslar davomida o'quvchi rang va shaklni uyg'unlashtirish, kompozitsion yechimlar yaratish va badiiy obrazni ifodalashni o'rganadi.

Shovdirov S. A. (2017–2025) tadqiqotlarida ta'kidlanganidek, pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni shakllantirish jarayonini yanada samarali qiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarga ijodiy erkinlik berish va refleksiya jarayonlarini qo'llash ularning badiiy tafakkurini chuqurlashtiradi, rang va shakl uyg'unligini anglash qobiliyatini mustahkamlaydi. Natijada, o'quvchining tasviriy san'atdagi savodxonligi oshadi va ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyati rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Шавди́ров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // *E3S Web of Conferences*. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // *AIP Conference Proceedings*. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // *Inter education & global study*. – 2024. – №1. – P. 8–14.



7. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
8. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – №6. – С. 15–21.